

*dr Agata Kubiczek*¹

Katedra Ekonomii
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Przestępczość gospodarcza – czy można ją ograniczyć?

WSTĘP

Podjęcie zagadnienia przestępczości gospodarczej i sposobów jej zwalczania nie wymaga obecnie obszernego uzasadnienia. Samo zjawisko daje o sobie znać co dzień. Jednocześnie nasza wiedza o poszczególnych elementach tego zjawiska, od lat występującego i wykształcającego ciągle nowe przejawy jest niezmiernie uboga.

W gospodarkach większości krajów spotykamy się między innymi z problemami braku odpowiednich warunków bytowych. Ludzie, aby utrzymać swój standard życiowy, podejmują różnego rodzaju działania zmierzające do zdobycia środków finansowych, w sposób nie zawsze zgodny z prawem. Prowadzi to do podejmowania działań w gospodarce nieformalnej. Przy czym można tu mówić o „przestępstwach biedy i dobrobytu”.

Ciemną stroną gospodarki nieformalnej jest ta, która prowadzi do działalności przestępczej. W sposób bardzo szkodliwy szara strefa przejawia się w postaci korupcji, przekupstwa, łapownictwa i wymuszania. Powiązane ze światem przestępczym zjawisko wymuszania prowadzi do rozwoju rynku nielegalnych usług (np. prostytutka) aż do ciężkich zbrodni w postaci np. morderstw na zlecenie.

Obecny rozwój gospodarki nieformalnej powoduje pojawienie się wielu nowych pytań dotyczących współczesnych gospodarek rynkowych. Celem artykułu jest analiza przyczyn rozwoju gospodarki nieformalnej oraz ocena podejmowanych przez państwo środków zmierzających do jej ograniczenia. Przy czym praca ma za zadanie jedynie „przetarcie drogi” w gąszczu nowych i skomplikowanych problemów przestępczości gospodarczej obecnej doby. W niniejszym opracowaniu zwrócono uwagę na wybrane przejawy gospodarki nieformalnej. Głównym kryterium selekcji była waga i częstotliwość popełniania w Polsce tych przestępstw.

¹ Adres korespondencyjny: WNEiZ UMK w Toruniu, ul. Gagarina 13a, 87-100 Toruń, e-mail: agatak@econ.umk.pl.

GOSPODARKA NIEFORMALNA I JEJ ISTOTA

W literaturze przedmiotu podkreśla się brak jednolitej definicji gospodarki nieformalnej. Definicja tego zjawiska zależy od celu badań. Pojęcie gospodarki nieformalnej zwykle obejmuje działalność przynoszącą dochód, która w przeciwieństwie do regulowanej gospodarki formalnej ma miejsce poza formalnymi ramami regulacyjnymi. Regulacja oznacza tutaj zinstytucjonalizowaną ingerencję państwa. Ponieważ cechy pracy nieformalnej wywodzą się z istnienia kontekstu, gospodarkę nieformalną można zrozumieć wyłącznie w odniesieniu do gospodarki formalnej, tj. regulowanej działalności przynoszącej dochód. Gospodarkę nieformalną można określić tylko dzięki temu, że istnieją instytucjonalne ramy działalności gospodarczej, za pomocą których państwo jednoznacznie ingeruje w celu regulowania procesów i wyników działalności przynoszącej dochód zgodnie z istniejącymi regułami prawnymi. Brak takich ram instytucjonalnych pociągałby za sobą brak gospodarki nieformalnej [Sassen, 2004, s. 29].

Działalność w gospodarce nieformalnej najczęściej przyjmuje postać:

- działalności prowadzonej bez wymaganych zezwoleń,
- nieprzestrzegania przepisów prawnych regulujących działalność gospodarczą,
- prowadzenia działalności gospodarczej – zarejestrowanej lub nie- i uchylanie się od płacenia podatków i para podatków [Dzierżawski, 2006, s. 83; por. Smejda, 1996; GUS ZBS-E, 1995, z. 223; GUS ZBS-E, 1996, z. 233; Kloc, 1998; Bochenek, 2004; Kubiczek, 2008].

Zdaniem W. Stankiewicza jeśli przyjmiemy, że „gospodarka nieformalna” jest częścią ogólnego pojęcia „gospodarka”, a jako kryterium klasyfikacji – relację działań gospodarczych do norm prawa, można przyjąć następującą definicję: „Gospodarka nieformalna jest częścią gospodarki, której działalności nie odzwierciedla się w oficjalnej sprawozdawczości i w formalnych kontraktach” [Stankiewicz, 2006, s. 12].

W. Stankiewicz w ramach gospodarki nieformalnej wyodrębnia dwa segmenty: 1) „oświetlony” – wpisujący się w obowiązujące prawodawstwo, albo po prostu nie będący z nim w sprzeczności; 2) „zacieniony” (*shadow economy*), nie tylko nie jest ujmowana w obowiązującej sprawozdawczości i w kontraktach, ale jest sprzeczna z przepisami prawa. Przy czym duża część tego drugiego segmentu, określanego jako „gospodarka zacieniona” lub „szara strefa”, jest wprawdzie legalna ze względu na swoje cele i treści, ale ze względu na charakter wykorzystywanych środków czasowo staje w sprzeczności z obowiązującym prawem. Oznacza to, że nie można tego fragmentu szarej strefy traktować jako kryminalnego. Korzystając z kryterium stopnia legalności operacji gospodarczych, Stankiewicz wyróżnia cztery postaci gospodarki nieformalnej: nieoficjalna gospodarka legalna, gospodarka pozaprawna, gospodarka półlegalna, gospodarka nielegalna, kryminalna (tabela 1).

Tabela 1. Struktura gospodarki nieformalnej wg W. Stankiewicza

GOSPODARKA NIEFORMALNA			
OŚWIETLONA		ZACIEMNIONA	
1.1. Nieoficjalna gospodarka legalna (<i>legal, unofficial economy</i>) – działalność gospodarcza nie ujęta w sprawozdawczości i kontraktach, ale nie naruszająca norm prawa (np. proces przetwórstwa w gospodarstwach domowych)	1.2. Gospodarka pozaprawna (<i>out-of-law economy</i>) – nie ma tu naruszenia prawa innych podmiotów, ale prowadzi się działania nieregulamentowane (np. tworzenie „piramid” finansowych, uznaniowe ulgi i subsydia, czy lobbging)	2.1. Gospodarka półlegalna (<i>semi-legal economy</i>) – działalność zgodna z prawem co do celów, ale niekiedy wychodząca poza jego ramy, stosująca niedozwolone środki (tzw. szare rynki – <i>grey markets</i>), w rodzaju uchylania się od podatków, korzystająca z barteru, działająca bez wykupienia patentu lub licencji, bez formalizacji np. wypłaty gotówkowej	2.2. Gospodarka nielegalna, kryminalna (<i>non-legal, criminal economy</i>) – niedozwolona działalność, naruszająca prawo. Występuje na tzw. czarnych rynkach (<i>black markets</i>) w postaci handlu ludźmi, narkotykami, bronią czy szantażu i wymuszaniu itp.
1.3. Motywy		2.3. Zakres rejestracji	
1.3.1. Gospodarka ukryta (<i>hidden economy</i>)	1.3.2. Gospodarka zagubiona (<i>missing economy</i>)	2.3.1. Gospodarka uwzględniona (<i>recorded economy</i>)	2.3.2. Gospodarka nieuwzględniona (<i>unrecorded economy</i>)
PODSTAWOWE TYPY DZIAŁAŃ GOSPODARCZYCH			
3.1. Tworzenie przedsiębiorstw prowadzących regularną, niezarejestrowaną działalność gospodarczą lub nieprawą			
3.2. Operacje ekonomiczne, celowo zatajone w umowach i sprawozdawczości			
3.3. Najem siły roboczej bez formalnych umów			
3.4. Ukrywanie dochodów przed fiskusem			

Źródło: [Stankiewicz, 2006, s. 12–14].

Stankiewicz dodatkowo klasyfikuje gospodarkę nieformalną według dwóch kryteriów: charakteru motywacji i zakresu rejestracji. Biorąc pod uwagę motywacje, wyodrębnia: 1) gospodarkę ukrytą – kiedy działalność jest świadomie skrywana przed organami statystycznymi i podatkowymi; 2) gospodarkę zagubioną – działalność nieujęta w sprawozdaniach ze względu na brak świadomości i niezawinione błędy podmiotów gospodarczych. Ze względu na zakres rejestracji wyodrębnia: 1) gospodarkę uwzględnioną – wprawdzie niezarejestrowana w sprawozdawczości podmiotów, ale uwzględniona w statystyce dzięki specjalnym szacunkom; 2) gospodarka nieuwzględniona – wypadająca zarówno ze sprawozdań, jak i z końcowych zestawień statystycznych [Stankiewicz, 2006, s. 13].

Wyróżnia się także gospodarkę fikcyjną (*fictitious economy*), związaną w sprawozdawczości i w księgowości z opisywaniem nieistniejącej działalności gospodarczej, np. przekazanie pieniędzy za niedostarczoną produkcję [Stankiewicz, 2006, s. 14].

Gospodarka nieformalna występuje w każdym kraju. Dla przykładu w Europie w 2013 roku szacowano tzw. szarą strefę na 2,15 bln euro [Schneider, Kearney, 2013, s. 3]. Oczywiście w różnych krajach Europy szara strefa występuje w innej skali (zazwyczaj wynik podawany jest jako procent PKB). Dla przykładu w Niemczech i we Francji szara strefa wynosi około 13% PKB, w Szwajcarii i Austrii szara strefa szacowana jest na 8% PKB, zaś w krajach Europy Środkowej i Wschodniej np. Bułgarii, Chorwacji, Litwie czy Estonii wynosi aż 30% PKB. W Polsce, według raportu Friedricha Schneidera oraz zespołu badawczego A.T. Kearney w szarej strefie wytwarzane 25% PKB [Schneider, Kearney, 2011, s. 3].

W. Stankiewicz do „klasycznych” przyczyn tego stanu rzeczy zalicza głównie:

1) ogromną dynamikę zmian na światowych rynkach pracy, u podłoża której leżą zarówno skutki rewolucji naukowo-technicznej, jak i zmiany w układzie sił ekonomicznych i militarnych. Regionalne kryzysy społeczne i ekonomiczne, wzrost znaczenia wielkich korporacji, sprzyjają ucieczce do „zacienionej gospodarki” (np. tworzenie nielegalnych małych firm);

2) masowe migracje z krajów biedniejszych do bogatszych oraz ucieczka z obszarów ogarniętych lokalnymi wojnami. Towarzyszy temu wzrost konfliktów w enklawach imigrantów w miasta Europy, dodatkowo zagrożonych akcjami terrorystów;

3) ingerencję państwa w stosunki społeczno-gospodarcze. Badania statystyczne dowodzą wysokiej korelacji między stopą opodatkowania i skalą korupcji;

4) liberalizację handlu światowego, otwarcie rynków na zagraniczną konkurencję, powoduje czasem obniżanie cen przy pomocy form nielegalnych czy wręcz kryminalnych;

5) ogólną tendencję do przesuwania działalności w kierunku gospodarki nieformalnej, jako bardziej elastycznej w warunkach nadmiernej reglamentacji i instytucjonalizacji [Stankiewicz, 2006, s. 15].

Paradoksalnie można powiedzieć, że jedną z przyczyn wzrostu gospodarki nieformalnej jest fakt istnienia jej w ogóle.

Istnienie i rozwój gospodarki nieformalnej stwarza wiele problemów. B.S. Frey i F. Schneider zwracają uwagę na cztery główne grupy problemów: 1) Ocena warunków ekonomicznych i socjalnych obywateli, gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i krajów jest niewiarygodna, jeśli opiera się na oficjalnych statystykach (np. oficjalna liczba osób bezrobotnych może nie pokazywać, że w rzeczywistości część z nich jest zatrudniona „na czarno” i otrzymuje dochody z pracy najemnej). Konsekwencją tego może być zbyt ekspansywna polityka makroekonomiczna, a polityka społeczna nadmiernie rozbudowana; 2) Utrata wpływów

podatkowych, ponieważ działalność podziemna unika opodatkowania; 3) Gospodarka nieformalna jest wskaźnikiem niewłaściwej relacji między obywatelem a rządem. Podatnicy są niezadowoleni z usług publicznych, które otrzymują w zamian za swoje składki i starają się zrekompensować to sobie poprzez ucieczkę w gospodarkę nieformalną; 4) Gospodarka nieformalna osłabia więzi społeczne, ponieważ sprzyja sytuacji, w której wszyscy kierują się swoim własnym interesem, odrzucając solidarność [Frey, Schneider, 2004, s. 15].

Czasem istnienie gospodarki nieformalnej może być postrzegane jako pozytywne zjawisko. Gospodarka nieformalna jest korzystna, ponieważ odpowiada na zapotrzebowanie otoczenia gospodarczego na pewne usługi i drobną wytwórczość. Sektor nieformalny przydaje gospodarce ducha przedsiębiorczości i może wzmacniać konkurencję, podnosić wydajność. Sektor nieformalny przyczynia się do tworzenia rynków, zwiększa zasoby finansowe i przekształca prawne, społeczne i gospodarcze instytucje. Ponadto znaczna część (do 70%) dochodów uzyskiwanych w gospodarce nieformalnej jest szybko wydawana w sektorze oficjalnym, a tym samym pobudza gospodarkę oficjalną. Wydatki te zwykle powodują wzrost wydatków konsumpcyjnych, a także (głównie pośrednio) wpływów z podatków [Frey, Schneider, 2004 s. 24].

PRZESTĘPCZOŚĆ GOSPODARCZA – WYBRANE PRZYKŁADY

Pod zmieniającymi się formami – stosownie do procesów, systemów i instytucji gospodarczych – przetrwały wieki, a nawet tysiąclecia niektóre cechy składające się na istotę zjawiska, jakie dziś nazywamy przestępczością gospodarczą. Te trwałe cechy przemawiają za wyodrębnieniem struktury przestępczości gospodarczej w ramach całego zjawiska przestępczości. Według Górniok ten trwały charakter ma przede wszystkim zależność między sposobem i warunkami gospodarowania w danej społeczności a kryminalizacją poszczególnych zachowań gospodarczych. Zależność tę odnaleźć można już w prymitywnych formach gospodarowania. Na przykład, żeby utrzymać gospodarkę pasterską, zagrożoną ubytkami terenów wypasu i łowów, zaczęto karać za porzucanie namiotów i próby budowy stałych siedzib. Karano też tych, którzy niszczyli lub spożytkowali niektóre rośliny lub zwierzęta w sposób inny niż zabezpieczający egzystencję grupy [Górniok, 1994, s. 15–16].

Wraz z powstaniem organizacji państwowych na rozmiar i kształty przestępczości gospodarczej wpływają stopień i formy interweniowania państwa w działalność gospodarczą. Zależność taka między gospodarczymi przedsiębiorstwami państwa a przestępczością gospodarczą była widoczna np. w starożytnym Rzymie. Wysoce kryminalogiczne były publiczne roboty budowlane. Duży wpływ na przestępczość gospodarczą wywierała wówczas reglamentacja kruszców i innych materiałów budowlanych (marmury) [Górniok, 1994, s. 19].

Nie sposób jednak wyobrazić sobie, żeby przy współczesnej technologii gospodarowania i wynikających z niej zagrożeń państwa demokratyczne zrezygnowały z interwencji podejmowanych dla ochrony jednostki przed wpływem potężnych podmiotów gospodarczych.

W społeczeństwach panuje od wieków pogląd, że sprawcy przestępstwa gospodarczych są uprzywilejowani w porównaniu ze sprawcami tzw. przestępstw pospolitych. Erazm z Rotterdamu w XVI w. pisał: „Tego, kto grozi kradnie, śmiercią karzą. Tego, kto przywłaszcza publiczne pieniądze lub przysparza sobie drogą monopoli, lichwy czy innymi nieuczciwymi sposobami o wiele wyższe korzyści, współobywatele darzą wysokim szacunkiem. Kto zada drugiemu truciznę będzie skazany za zbrodnię trucielielstwa, ale ten kto zepsutym winem lub olejem truje całe społeczeństwa, pozostaje na wolności”. Doświadczenia dla sformułowania takiej oceny gromadziła zapewne mądrość ludowa o wiele wcześniej [Górniok, 1994, s. 21–22].

Nie bez znaczenia jest ideologiczno-polityczna strona przestępczości gospodarczej. Polityczny ładunek przestępczości gospodarczej widoczny jest m.in. w sposobie określania jej następstw. Następstwa takie polegają na osłabianiu zaufania społeczeństwa do zdolności funkcjonowania współczesnej gospodarki, a także systemu politycznemu, z którym jest związana. Polega to na wypieraniu z poszczególnych branż uczciwych uczestników działalności gospodarczej, którzy nie są w stanie sprostać konkurencji z osiagającymi nielegalne zyski sprawcami przestępstw gospodarczych. W ten sposób ci ostatni osiagają pozycję, umożliwiającą im wpływanie przynajmniej na niektóre dziedziny polityki państwa (koncesjonowanie działalności gospodarczej, politykę subwencyjną, kredytową, podatkową), a także na działalność organów kontrolnych i ścigania. Istnieje obawa, że jeśli postępujący proces takich powiązań nie zostanie zahamowany, w pełni legalne prowadzenie interesów może okazać się w przyszłości, ze względu na niską pozycję konkurencyjną, niemożliwe. W literaturze przedmiotu uważa się, że przestępczość godząca w zasady konkurencji ma realne szanse doprowadzić do zmonopolizowania rynku.

Akcenty ideologiczno-polityczne widoczne są też w tezie, jakoby sam system polityczno-gospodarczy stanowił główny czynnik przestępczości gospodarczej. Wyłania się ona na tle koncepcji przestępczości „białych kołnierzyków” E.H. Sutherlanda oraz współczesnych badań nad motywami przestępstw gospodarczych, z których wynika głównie, że liberalny ustrój gospodarczy, którego istotę stanowi wolna konkurencja w dążeniu do zysku, wręcz prowokuje patologiczne zachowania gospodarcze [Górniok, 1994, s. 25].

W literaturze przedmiotu wskazuje się na niektóre elementy i gałęzie systemu gospodarki jako szczególnie kryminogenne. Od zamierzonych czasów wysoki stopień kryminogenności wykazują środki płatnicze jako kruszce „pogarszane” czy psute, fałszowane w swych innych postaciach oraz finansowe instytucje cła i podatków. Od wieków także znaczny stopień kryminogenności wykazuje budownictwo, przetwórstwo (szczególnie surowców naturalnych) oraz han-

del. Na dowód można tu przypomnieć, że 70 lat przed Chrystusem rzymski konsul Marek Krassus długotrwale uprawiał swe ciemne interesy w budownictwie czy informacje o karaniu za fałszowanie win i oliwy oraz za sprzedaż takich towarów [Górniok, 1994, s. 26–27].

Nie bez znaczenia są różnorodne motywy sprawców przestępstw gospodarczych. Przestępstwa gospodarcze są często dzielone na „przestępstwa biedy i dobrobytu” [Górniok, 1994, s. 34]. W literaturze przedmiotu zwykle dzieli się sprawców na trzy grupy:

- zawodowi, tj. utrzymujący się wyłącznie z popełniania przestępstw gospodarczych, ale w różnych gałęziach gospodarki;
- sytuacyjni, tj. tacy, którzy tylko w obliczu tzw. konieczności gospodarczej lub dla pozyskania funduszy niezbędnych do utrzymania swego przedsiębiorstwa dopuszczają się przestępstwa gospodarczego;
- okazjonalni, to ci, którzy działają w zasadzie legalnie, utrzymując się w tzw. granicach moralności gospodarczej, a na popełnienie przestępstwa decydują się tylko wtedy, gdy nadarza się okazja do jego łatwego zrealizowania przy spodziewanych wysokich zyskach [Górniok, 1994, s. 33].

Jednocześnie postępująca organizacja przestępczości, w tym szczególnie gospodarczej, łamie bariery, jakie dotychczas oddzielały sprawców z podziemia gospodarczego od kryjących się za pozorami legalnej działalności przestępców gospodarczych. Wpływ na to mają też inne czynniki. Postęp techniczny sprawia, że obecnie również tradycyjna przestępczość majątkowa wymaga tzw. intelektualnego wsparcia. Dla osiągnięcia znacznych łupów z rabunków, włamań czy kradzieży potrzebna jest często wiedza specjalistyczna z różnych dziedzin, plan i sprawna organizacja współdziałania. Dysponujący takimi umiejętnościami współsprawcy czy tylko pomocnicy rekrutują się z różnych warstw społecznych. Przynależni do tzw. podziemia sprawcy, osiągający znaczne łupy, starają się nadać im pozory legalności, w czym mogą im być pomocne osoby prowadzące działalność gospodarczą. Jednocześnie osoby, które odpowiadają – ze względu na swoją pozycję społeczną i działalność zawodową – klasycznemu typowi przestępcy gospodarczego, uczestniczą w coraz ostrzejszej walce konkurencyjnej, a zmieniająca się koniunktura gospodarcza stawia ich często w trudnej sytuacji ekonomicznej. Próbuje ratować swe firmy różnymi – też przestępczymi – sposobami. Wprowadzają do obrotu papiery wartościowe bez pokrycia, fałszują bilanse, dopuszczają się tzw. oszustw kredytowych i oszukańczych bankructw. Skłonne są wówczas też ulegać pokusie znacznych zysków z „prania brudnych pieniędzy” dla przestępczego podziemia. Bywa też, że w walce o pozycję na konkurencyjnym rynku tracą wiarę w efekty swych zdolności intelektualnych i sprawności profesjonalnej. Poszukują wtedy pomocy w tzw. przestępczym podziemiu, które może służyć im radykalniejszymi środkami, chociażby stosowaniem wobec konkurentów przemocy fizycznej. To przenikanie się różnych grup sprawców przestępstw niewątpliwie podnosi stopień zagrożenia przestęp-

czością gospodarczą. Czyni ją bardziej brutalną, a jednocześnie doskonali mechanizmy wykonawcze w jej różnych przejawach [Górniok, 1994, s. 38–39].

Przestępstwa gospodarcze można różnie klasyfikować, np. z punktu widzenia poszkodowanych podmiotów jako:

- związane z gospodarką finansową państwa (oszustwa podatkowe, fałszowanie pieniędzy i papierów wartościowych);
- związane z funkcjonowaniem gospodarki i jej gałęzi, działania na szkodę banków i organizacji ubezpieczeniowych, np. oszustwa giełdowe, komunikacyjne, wyłudzenie dotacji i kredytów preferencyjnych pod pozorem tworzenia nowych miejsc pracy, oszukańcze bankructwa firm doprowadzanych celowo do niewypłacalności, wykorzystanie gwarancji bankowych i wyłudzenie kredytów służących następnie machinacjom przestępczym;
- godzące bezpośrednio w majątek organizacji gospodarczych (kradzieże, wyłudzenia mienia);
- związane z działalnością organizacji gospodarczych, lecz godzące w ogół społeczeństwa np. na szkodę środowiska naturalnego, konsumpcji produktów żywnościowych, leków itp. [Górniok, 1994, s. 69–70].

W Polsce liczne przykłady podawane są przez Policję, Najwyższą Izbą Kontroli, Ministerstwo Finansów i środki masowego przekazu. Oto niektóre z nich. System reform w Polsce miał zmniejszyć zakres obowiązków i odpowiedzialności na szczeblu centralnym. Oczekiwano też zmniejszenia zatrudnienia w administracji, szczególnie centralnej. Tymczasem następuje znaczny wzrost zatrudnienia oraz tworzenie nowych stanowisk kierowniczych i urzędów. Prasa donosi o rozrastaniu się agend i urzędów centralnych, dublowaniu zadań urzędów wojewódzkich i marszałkowskich, wydatkach na reprezentacyjne budowle, samochody itd.

Wiele zastrzeżeń budzi stan gospodarowania środkami publicznymi. Przykładowo: stosowanie nieuzasadnionych ulg podatkowych, przyznawanie nieuzasadnionych nagród i premii wybranym pracownikom, sporządzanie umów na prace inwestycyjne niezgodnie z warunkami określonymi w przetargu oraz wypłacanie należności za roboty niewykonane. Przejawem niegospodarności są zakupy ekskluzywnych nieruchomości przez niektóre jednostki państwowe, zawieranie umów zlecenia i o dzieło z etatowymi pracownikami na prace, które powinny mieścić się w normalnych ich obowiązkach, np. ekspertyzy [Zawadzak, 2006, s. 21].

Głośne stały się afery węglowe, Amber Gold i inne. Nielegalne zyski lokowane są w nieruchomościach, samochodach, gruntach, hotelach, restauracjach, akcjach, obligacjach – na nazwisko członków rodziny, znajomych, czasem ludzi specjalnie wynajętych nawet za kilkaset złotych (tzw. słupy). Tą drogą następuje pranie brudnych pieniędzy. Jest to szczególnego rodzaju sfera działań na szkodę interesu publicznego. Proces „prania” polega na tworzeniu firm prywatnych, które mają dostarczać fikcyjne dokumenty legalizujące towary pochodzące z przestępstwa. Zakładane są zwykle na kilka miesięcy po to, aby uzyskać tytuł

do wytworzenia dokumentów w celu uwiarygodnienia fikcyjnych transakcji, przedstawienia „lewych” faktur w urzędzie skarbowym, wyłudzenia zwrotu podatku VAT itp. [Zawadzak, 2006, s. 22].

Gospodarka nieformalna stanowi obszar zjawisk patologicznych. Dotyczy ona podmiotów zarejestrowanych i niezarejestrowanych. Jej uczestnikami są zarejestrowani bezrobotni, osoby zatrudnione w legalnych zakładach pracy, nielegalni imigranci, emeryci itp. Schemat powiązań finansowych – bo o nie tu głównie chodzi – jest bardzo skomplikowany i obejmuje sprzedaż wyrobów i usług między osobami prywatnymi, między nimi a firmami, również z udziałem firm fikcyjnych, które legalizują operacje finansowe. Innym zjawiskiem jest drenaż polskich firm przez zagranicznych właścicieli. Chodzi o nieuczciwy transfer zysków za pomocą tzw. cen transferowych. Działająca w Polsce firma należąca do właściciela zagranicznego sprzedaje swoje wyroby i usługi za granicą po znacznie zaniżonych cenach, natomiast od swojej firmy-matki kupuje po cenach wysokich. Kupowane są często różne analizy, ekspertyzy, usługi doradcze itp., które z natury rzeczy trudno wycenić. W wyniku tego zyski płyną za granicę, a koszty i straty pozostają w kraju, o czym świadczą niskie lub ujemne wyniki finansowe niektórych firm zagranicznych [Zawadzak, 2006, s. 22–23].

W Polsce dodatkowo po 1989 roku nastąpił rozwój przestępczości (czarnego rynku) [Fedewicz, Kisiel, 2007, s. 13–24]. Sprzyjały temu przekształcenia własnościowe, rozwój systemu bankowego i giełdowego, wzrost wymiany towarowej z zagranicą czy powstawanie spółek i firm. Proces przemian gospodarczych połączony z niespójnym prawem powodował wzrost przestępczości gospodarczej i zorganizowanej. Przemiany ustrojowe spowodowały powstanie setek tysięcy prywatnych podmiotów gospodarczych, których właściciele stali się potencjalnymi ofiarami sprawców, w tym przede wszystkim działających w ramach zorganizowanych grup przestępczych. Przystępstwa kryminalne, w tym wymuszenia rozbójnicze, dotknęły wielu przedsiębiorców, a zwłaszcza te firmy prywatne, które były osadzone w gospodarce nieformalnej i których właściciele nie byli zainteresowani informowaniem Policji o zagrożeniach [Rau, 2002, s. 53–54].

Do czynników mających wpływ na kształtowanie się przestępczości zorganizowanej zaliczyć można też liberalizację w zakresie międzynarodowego ruchu turystycznego oraz wykształcenie się nowego systemu wartości. Idea bogacenia się znalazła w dobie przemian ustrojowych w Polsce wielu zwolenników. Towarzysząca temu zjawisku chęć i zawiść jako emocje upośledzają ludzką inteligencję, rodzą stresy i frustracje oraz prowokują patologiczne formy zachowań. Brak zaufania części społeczeństwa do organów ścigania i sprawiedliwości wytworzył w pewnym stopniu tolerancję dla „porządku” z zakresu zasad panujących w świecie przestępczym [Szmyt, 2006, s. 22–23].

Głównymi źródłami zysku zorganizowanych grup przestępczych są w Polsce: produkcja i obrót narkotykami, wymuszenia haraczy, napady, wyłudzenia towarów i podatków [Szmyt, 2006, s. 66].

Wydaje się, że w najbliższym czasie na rozwój szarej strefy (w Polsce) będą wpływały przede wszystkim: przestępstwa akcyzowe (paliwa, alkohol, wyroby tytoniowe), przemysł towarów, piractwo przemysłowe, wyłudzenie zwrotu podatku VAT [Szmyt, 2006, s. 67; por. Ministerstwo Finansów, 2013, s. 2]. Będzie to miało związek z procederem „prania brudnych pieniędzy” pochodzących z szarej strefy i przestępczością korupcyjną. Wielkość tego zjawiska uzależniona będzie od przepisów prawa (mających wpływ na wysokość stawek podatkowych, celnych, kosztów pracy itp.). Zorganizowane grupy przestępcze będą powstawać tam, gdzie poja- wi się możliwość działań przestępczych [Rau, 2002, s. 140].

Przestępcy przenoszą swoją działalność do Internetu i stają się cyberprze- stępcami. Wymyślają np. nowe mechanizmy ataku pozwalające na łamanie ist- niejących zabezpieczeń. Złośliwe oprogramowanie tworzone przez cyberprze- stępców uważane jest obecnie za największe zagrożenie dla (elektronicznej) działalności gospodarczej. W przyszłości cyberprzestępcy najprawdopodobniej skupią się na oprogramowaniu przejmującym urządzenia służące do autoryzacji (tzn. w większości przypadków na telefonach) [Olszar, 2013, s. 307–319].

Skutki istnienia gospodarki nieformalnej są wielorakie. Obok bezpośrednich skutków finansowych na szkodę budżetu państwa firmy stosujące niedozwolone praktyki uzyskują wyższe dochody i poprawiają swoją pozycję konkurencyjną.

PAŃSTWO POLSKIE WOBEC GOSPODARKI NIEFORMALNEJ

Gospodarkę nieformalną należy w zasadzie likwidować, poza pewnymi wy- jatkami. Tymi wyjątkami mogłyby być usługi pożyteczne społecznie, a jedno- cześnie trudne do uchwycenia i na ogół o niewielkiej skali (np. odpłatna pomoc sąsiedzka, korepetycje, opieka nad chorymi i starszymi osobami). Za dopusz- czeniem niektórych przejawów gospodarki nieformalnej przemawiają względy ekonomiczne – to znaczy zbyt wysokie koszty jej zwalczania w relacji do efek- tów podatkowych² – oraz względy społeczne np. w postaci poprawy sytuacji materialnej bezrobotnych czy emerytów [Bachowska, Górka, 2004, s. 160].

Jak zatem ogranicza się gospodarkę nieformalną? Sposoby zwalczania go- spodarki nieformalnej zależą przede wszystkim od jej rodzaju z punktu widzenia jej legalności. Wyróżnić można:

- produkcję i usługi nielegalne, czyli zabronione przez prawo i zwalczane przez policję i służby celne oraz
- produkcję i usługi ukryte, czyli dozwolone prawem, ale niezarejestrowane i zwalczane przez służby podatkowo-skarbowe.

² Mówiąc o tych wyjątkach, trzeba też zwrócić uwagę na dochód niepodlegający opodatko- waniu zgodnie z zasadami naliczania podatku dochodowego od osób fizycznych (niedeklarowa- ny), który nie stanowi o pracy w szarej strefie.

Działalność gospodarczą można podzielić na trzy typy ze względu na zakres zwalczania szarej strefy:

- działalność zawsze ścigana, jak: przemyt, produkcja i handel narkotykami, przestępstwa gospodarcze i kradzieże na większą skalę;
- działalność ścigana sporadycznie, przy przekroczeniu pewnych granic pod względem skali i czasu trwania, jak np. domowe wytwarzanie alkoholu, drobna spekulacja;
- działalność nieścigana, jak np. drobne naprawy sąsiedzkie [Bachowska, Górka, 2004, s. 161].

W literaturze przedmiotu wyróżniane są dwa główne sposoby ograniczania gospodarki nieformalnej:

1) zmniejszanie kosztów działalności oficjalnej, czyli kosztów przedsiębiorstw zarejestrowanych, poprzez ograniczanie regulacji prawnych i ekonomicznych oraz obniżanie opłat i podatków;

2) zwiększanie kosztów działalności w szarej strefie poprzez wzrost skuteczności służb podatkowo-skarbowych oraz obciążanie karami za obroty nielegalne i nierejestrowane [Bachowska, Górka, 2004, s. 162].

Pierwszy sposób oznacza zmniejszenie ingerencji państwa w gospodarkę. Obecnie np. w Polsce, mimo głośzonych haseł liberalizacji gospodarki, funkcjonuje duża liczba regulacji i ograniczeń w postaci koncesji, licencji, pozwoleń. Istotną kwestią okazuje się również system podatkowy. Wiadomo, że system skomplikowany i z wysokimi stawkami zwiększa skłonność do podejmowania ryzyka prowadzenia działalności w szarej strefie, nawet przy stosunkowo wysokich karach, natomiast system prosty i niskie podatki obniżają koszty administracji państwowej oraz koszty zarządzania przedsiębiorstwami, a także zmniejszają skłonność do działalności nierejestrowanej. Dodatkową wadą systemu podatkowego np. w Polsce jest brak stabilności przepisów.

Drugi sposób ograniczania gospodarki nieformalnej wiąże się głównie z organizacją i funkcjonowaniem policji, służb podatkowo-skarbowych i celnych oraz różnego typu inspekcji (Inspekcja Pracy, inspektorzy nadzoru budowlanego itp.). Na przykład w Polsce struktura tych służb jest niedopracowana, są one niedostatecznie wyposażone w środki prawne, materialne oraz kadrowe.

W najbliższym czasie nie należy oczekiwać zmniejszenia kosztów działalności oficjalnej, dlatego do ograniczania gospodarki nieformalnej powinny przystąpić służby skarbowe. Warto byłoby usprawnić działanie systemu kontroli podatkowej i skarbowej.

Należałoby zacząć od niedostatecznego monitorowania działalności gospodarczej. Mimo intencji tworzenia centralnej bazy danych w Krajowym Rejestrze Sądowym, jeszcze nie wszyscy przedsiębiorcy są zobligowani do dokonania takiej rejestracji. Niedoskonały jest również system REGON prowadzony przez GUS.

Dużym problemem jest niewystarczające osadzenie służb podatkowo-skarbowych w przepisach prawnych. W szczególności chodzi o zbyt elastyczne

sformułowania i interpretacje np. kosztów uzyskania przychodów. Problem ten mogłoby rozwiązać przyznanie przedsiębiorstwom zryczałtowanych kosztów uzyskania przychodów (np. jak to mają twórcy – w wysokości 50%) [Bachowska, Górka, 2004, s. 169].

Zastrzeżenia może budzić też potencjał kadrowy tych służb skarbowych, w tym znajomość prawa cywilnego i administracyjnego oraz księgowości przez inspektorów. Wynika to m.in. z braku specjalizacji pracowników kontroli, gdy tymczasem podmioty gospodarcze i ich problemy są bardzo zróżnicowane [Siemaszko, 1995, s. 182]. Szczególnie niska jest liczba tzw. krzyżowych kontroli faktur, zapewniających ujawnianie oszustw [Bachowska, Górka, 2004, s. 170].

Urzędy skarbowe w niedostateczny sposób wykorzystują informacje podatkowe o transakcjach napływające od notariuszy, sądów, banków, organów administracji rządowej i samorządowej, jak również podmiotów gospodarczych. Jest to spowodowane brakiem jednolitego systemu informatycznego. Urzędy skarbowe prowadzą małą liczbę postępowań podatkowych w związku z określaniem wysokości przychodów, które nie znajdują pokrycia w ujawnionych źródłach lub pochodzą ze źródeł nieujawnionych (podatek wynosi wtedy 75% przychodów). Za naganne można uznać nieegzekwowanie – bez większego uzasadnienia – górnych stawek kar wymierzanych przez urzędy kontroli skarbowej. Wprawdzie jest zasada, że kary powinny być nie tyle wysokie, co nieuchronne i szybko egzekwowalne, ale także ona nie zawsze działa.

Legalność zatrudnienia też jest słabo kontrolowana w Polsce. Państwowa Inspekcja Pracy, powołana do tego zadania, nie ma odpowiednich środków. Niekiedy kontrolę zatrudnienia przeprowadzają powiatowe urzędy pracy oraz ZUS. Poza kontrolami ZUS i urzędów pracy wobec obywateli polskich duże znaczenie mają również kontrole wobec cudzoziemców.

Niezadawalający system kontroli można również odnieść do jakości sprzedawanych towarów i legalności przyrządów pomiarowych (np. jakość paliwa do samochodów).

Można też wspomnieć o niesprzyjającej atmosferze wokół służb podatkowo-skarbowych. Media piętnują często potknięcia urzędów skarbowych, a bez większego odzewu pozostaje oszukiwanie fiskusa przez wielu przedsiębiorców. Nadal w świadomości Polaków górę bierze skłonność do chlubienia się takim oszukiwaniem [Bachowska, Górka, 2004, s. 171].

PODSUMOWANIE

Gospodarka nieformalna jest trudnym obszarem badawczym, czego dowodem są toczące się dyskusje definicyjne i rozbieżności w sposobie i zakresie postrzegania „nieformalności” różnych przejawów działalności gospodarczej. Problemem do rozwiązania są ponadto zagadnienia pomiaru gospodarki nieformal-

nej oraz określanie i ocenianie wpływu funkcjonowania tego rodzaju gospodarki na gospodarkę oficjalną, przebieg zjawisk społecznych czy na politykę państwa.

Powszechny jest pogląd, że niedostatek jawności sprzyja szerzeniu się przestępczości gospodarczej i utrudnia jej ograniczanie. Jest on wynikiem z jednej strony ustawowo zastrzeganych tajemnic niektórych poczynań gospodarczych (tajemnica bankowa, tajemnica handlowa, tajemnica zawodowa), z drugiej strony – brakiem podstaw prawnych i faktycznych warunków do obserwowania niektórych poczynań (bilanse, przetargi i inne formy kontraktów publicznych).

Można powiedzieć, że rozrost gospodarki nieformalnej (w tym przestępstw gospodarczych) wynika z istnienia barier ekonomicznych (o charakterze regulacyjnym) oraz barier fiskalnych. Obserwując aktualną sytuację w Polsce, wydaje się, że decyzja o funkcjonowaniu w strefie nieoficjalnej zdeterminowana jest głównie problemami z fiskalizmem, a dopiero w drugiej kolejności z oddziaływaniem zbiurokratyzowanej gospodarki.

Polityka państwa może w dziedzinie ograniczania gospodarki nieformalnej wiele zdziałać poprzez tzw. deregulację i liberalizację systemu zarządzania gospodarką oraz reformę systemu ubezpieczeń społecznych i inne zachęty do legalizacji działalności gospodarczej i ujawniania pełnych obrotów. Bardzo ważne są również kontrole. Ostatnio gospodarka nieformalna staje się problemem w wielkich firmach, powiązanych z kapitałem zagranicznym, co wymaga dostosowania przepisów prawa do nowych warunków gospodarowania i procesów globalizacji, a także wzmocnienia służb podatkowo-skarbowych.

Warto tu powtórzyć, że nieformalna strefa występuje w każdej gospodarce. Jest ona wynikiem nieprzestrzegania określonych reguł gry społeczno-gospodarczej. Oszuści działają od zawsze, np. G.C. Parker, V. Lustig, Ch. Ponzi, P. Arnold, B. Madoff³. Ważna jest też edukacja. W Polsce np. Stowarzyszenie ACFE za cel obrało sobie uświadomienie o zagrożeniu społeczeństwa oraz osób zawodowo zajmujących się walką z oszustwami i nadużyciami zawodowymi. Stowarzyszenie współpracuje z wieloma podobnymi instytucjami z kraju i zagranicy m.in.: PIKW, IIC Polska, AudytNet, TheIIC⁴.

LITERATURA

Bachowska B., Górka K., 2004, *Sposoby ograniczania oszustw podatkowych w Polsce* [w:] *Wokół zagadnień gospodarki nieformalnej*, red. A. Karwińska, A. Surdeja, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków.

³ www.eioba.pl/a/3bzv/najslynniejsi-oszuscii-w-dziejach-swiate (22.05.2014).

⁴ Stowarzyszenie Ekspertów ds. Przeciwdziałania Oszustwom, Nadużyciom Gospodarczym i Korupcji (ACEF), jest niezależnym, dobrowolnym zrzeszeniem antyfraudowskim, zgłoszonym do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 23.10.2013 r.; www.acfe.org.pl (22.05.2014).

- Bochenek M., 2004, *Szara strefa* [w:] *Problemy gospodarki rynkowej w Polsce*, red. B. Polzakiewicz, wyd. UMK, Toruń.
- Dmowski A., Prokopowicz D., 2006, *Przestępczość elektroniczna i kradzież poufnych informacji – dynamicznie rozwijająca się gałąź szarej strefy* [w:] *Szara strefa gospodarcza w dobie globalizacji*, red. T. Wojciechowski, W. Stankiewicz, J. Rzytki, M. Ciecierski, wyd. PWSBiA, Warszawa.
- Dzierżawski K., 2006, *Krótki kurs ekonomii praktycznej*, Wydawnictwo Zysk i Spółka, Warszawa.
- Fedewicz H., Kisiel P., 2007, *Przestępczość gospodarcza w dobie mediów telepatycznych*, WSiIZ w Przemysłu, Przemysł.
- Forex – jak uniknąć oszustwa, oprac. Kancelaria Prawna Skarbiec; www.finance.egospodarka.pl/15181,Forex-jak-uniknac-oszustwa,1,48,1.html (dostęp: 22.05.2014 r.); <http://www.oszustwsieci.pl/> (dostęp: 22.05.2014 r.); <http://www.policja.pl/pol/tagi/323,oszustwa-internetowe.html> (dostęp: 22.05.2014 r.).
- Frey B.S., Schneider F., 2004, *Ekonomika gospodarki nieformalnej* [w:] *Wokół zagadnień gospodarki nieformalnej*, red. A. Karwińska, A. Surdeja, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków.
- Górniok O., 1994, *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Johanson L., Magnusson D., 2003, *VAT fraud as a “business concept” – a threat to state and industry. Oszustwa związane z podatkiem VAT jako „pomysł na robienie interesów” – zagrożenie dla państwa i gospodarki* [w:] *Przedsiębiorczość gospodarcza z perspektywy Polski i Unii Europejskiej*, red. A. Adamski, Wyd. „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń.
- Kloc K., 1998, *Szara strefa w Polsce w okresie transformacji*, CAS-E, Warszawa.
- Kubiczek A., 2008, *Czy szara strefa w Polsce musi być tak rozległa? [w:] Własność i kontrola w teorii i praktyce* red. B. Polzakiewicz, J. Boehlke, UMK, Toruń.
- Mały Rocznik Statystyczny Polski 2013, 2013, GUS, Warszawa, www.stat.gov.pl (dostęp: 22.05.2014 r.).
- Mazurkiewicz G.M., 2006, *Formy przestępstw z wykorzystaniem kart płatniczych – nieuprawnione pozyskiwanie danych kart płatniczych, zagrożenia karno kryminalistyczne* [w:] *Przestępczość teleinformatyczna*, red. J. Kosiński, wyd. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno.
- Ministerstwo Finansów, Departament Kontroli Skarbowej, 2013, *Kontrola Skarbowa. Zadania urzędów kontroli skarbowej na rok 2013*, Warszawa, www.mf.gov.pl (dostęp: 22.05.2014 r.).
- Olszar P., 2013, *Złośliwe oprogramowanie w bankowości elektronicznej [w:] Przestępczość teleinformatyczna*, red. J. Kosiński, wyd. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno.
- Rau Z., 2002, *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków.
- Sassen S., 2004, *Deformacja w wysoko rozwiniętych gospodarkach rynkowych [w:] Wokół zagadnień gospodarki nieformalnej*, red. A. Karwińska, A. Surdeja, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków.

- Schneider F, Kearney A.T., 2011, *The Shadow Economy in Europe, 2011*, Johannes Kepler Universitat, Linz.
- Schneider F, Kearney A.T., 2013, *The Shadow Economy in Europe, 2013*, Johannes Kepler Universitat, Linz.
- Siemaszko A., 1995, *Zamiast postłowa. Kilka uwag na temat przestępczości gospodarczej w Polsce* [w:] *Przestępczość gospodarcza. Doświadczenia europejskie i amerykańskie*, red. A. Siemaszko, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Smejda M. (red.), 1996, *Szara strefa w okresie transformacji ustrojowej gospodarki polskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Stankiewicz W., 2006, *Zręby ekonomiczne teorii „szarej strefy”* [w:] *Szara strefa gospodarcza w dobie globalizacji*, red. T. Wojciechowski, W. Stankiewicz, J. Rzytki, M. Ciecierski, wyd. PWSBiA, Warszawa.
- ZBS-E GUS, 1996, *Szara gospodarka w Polsce – rozmiary, przyczyny, konsekwencje*, *Studia i Prace, Z Prac Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych*, z. 233, GUS, Warszawa.
- ZBS-E GUS, 1995, *Szara strefa gospodarki (wybrane problemy)*, *Prace Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych*, z. 223, GUS, Warszawa.
- Szmyt J., 2006, *Ocena szarej strefy z punktu widzenia Komendy Stołecznej Policji na obszarze działania m. st. Warszawy i powiatów ościennych* [w:] *Szara strefa gospodarcza w dobie globalizacji*, red. T. Wojciechowski, W. Stankiewicz, J. Rzytki, M. Ciecierski, wyd. PWSBiA, Warszawa.
- www.eioba.pl/a/3bzv/najslynniejsi-oszusceni-w-dziejach-swiata (dostęp: 22.05.2014 r.).
- www.hyipforum.pl (dostęp: 22.05.2014 r.).
- Zawadzak T., 2006, *Patologie w zarządzaniu organizacjami – zarys problematyki* [w:] *Szara strefa gospodarcza w dobie globalizacji*, red. T. Wojciechowski, W. Stankiewicz, J. Rzytki, M. Ciecierski, wyd. PWSBiA, Warszawa.

Streszczenie

Skąd bierze się przestępczość gospodarcza? Odpowiedź na to pytanie jest prosta – z gospodarowania. Artykuł ten jest żywą ilustracją tej obserwacji. Przestępcy gospodarczy, podobnie jak przedsiębiorcy, też gospodarują. Czynią to „na swoim” lub „na cudzym”, świadczą pracę lub dostarczają usług, sprawują urzędy. Działalność przestępcza jest z reguły marginesem ich zwykłej, zawodowej aktywności. Kieruje nimi – może bardziej niż innymi uczestnikami rynku – dążenie do maksymalizacji zysku. Oni też chcą wygrać z konkurencją, więcej sprzedać, zmniejszyć koszty, pomnożyć swój stan posiadania.

Gospodarka nieformalna ma wiele twarzy. Występuje ona we wszystkich krajach. Granice państwowe nie są przeszkodą dla nieformalnej gospodarki, która często przekształca się w działalność kryminalną.

Istnienie przestępczości gospodarczej jest niebezpieczne dla gospodarki, ponieważ zmniejsza oficjalne zasoby środków produkcji, osłabia efektywność gospodarki, zmniejsza zaufanie społeczeństwa do państwa, a także zwiększa wydatki ponoszone z budżetu państwa m.in. na policję, na programy socjalne.

Aby nieformalne rynki mogły egzystować, musi istnieć odpowiedni klimat, na który składa się ogólna sytuacja społeczno-ekonomiczna danego państwa, normy prawne itd. W tej pracy postawiono tezę, że państwo jest największym kreatorem nieformalnych rynków.

W walce z przejawami przestępczości gospodarczej należy zmierzać do pozyskania tzw. szerokich rzesz społeczeństwa. Ważne wydaje się tworzenie i współpraca społecznych stowarzyszeń jednej i drugiej strony (np. konsumenckich i podmiotów gospodarujących w poszczególnych branżach). Mogą one przyczynić się do tworzenia etycznych wzorców prawa, a tym samym przyczynić się do uzyskania jego skuteczności w działaniu.

Słowa kluczowe: przestępstwa gospodarcze, oszuści, prawo, gospodarka nieformalna, polityka gospodarcza

Economic Crime – Can reduce theirs?

Summary

Where does economic crime? The answer to this question is simple – with the management. This article is a living illustration of this observation. Criminals economic, as an entrepreneur, also managed by. They do it “on their own” or “someone else’s” work or provide services, holders of public offices. Criminal activity is usually the margin of their ordinary professional activities. Directs them – perhaps more than other market participants – striving to maximize profit. They also want to win the competition, sell more, reduce costs, multiply its holding. The informal economy has many faces. It occurs in all countries. National borders are not an obstacle for the informal economy, which often transforms into criminal activity. The existence of economic crime is dangerous for the economy because it reduces the production of official resources, undermines the efficiency of the economy, reducing the confidence of society to the state, and also increases the expenditures of the state budget, among others, the police, for social programs.

For informal markets may exist, there must be an appropriate atmosphere, which consists of a general socio-economic situation of the country, legal norms, etc. In this paper, a thesis that the state is the biggest creator of informal markets. In the fight against manifestations of economic crime should aim to raise the so-called. of the masses. It seems important to the formation of associations and social cooperation of one and the other (eg, consumer and corporate clients in various industries). They can contribute to the creation of ethical practice of law, and thus contribute to achieve its effectiveness in action.

Keywords: economic crime, fraudsters, law, informal economy, economic policy

JEL: E26, G28, J46, K40